

“Φασισμός και μολοσεβικισμός είναι ασυμβίβαστα. Δεν μπορεί να ζήσουν μαζί. Είναι δύο άκρα αντίθετα. Είναι οι δυο τάξεις στην θανάσιμη τελειωτική πάλη τους. Η δημοκρατία όμως συμβιβάζεται με το φασισμό και τον εκφράζει μάλιστα. Το ελληνικό παράδειγμα είναι η τρανότερη απόδειξη. Η ελληνική κοινοβουλευτική δημοκρατία είναι συνυφασμένη με τη δικτατορία, με την άρνηση της ελευθερίας, με τη βία. Στηρίχθηκε στη βία και στη δικτατορία”.

Με την οικονομική κρίση σε πρώτο πλάνο και την πολιτική αστάθεια να δείχνει το δρόμο για τα χειρότερα, η πορεία προς την επιβολή δικτατορίας ήταν λίγο πολύ “κοινό μυστικό”. Και πώς αλλιώς, αφού το ελληνικό κράτος στη διάρκεια του Μεσοπολέμου προετοιμαζόταν· προετοιμαζόταν για να καταφέρει συντριπτική ήττα στους ταξικούς του αντιπάλους, για να ισχυροποιήσει τους θεσμούς του, αλλά και για να ξαναβγεί στη διεθνή καπιταλιστική σκακιέρα με αξιώσεις και διεκδικήσεις. Κάτι τέτοιο, δηλαδή η διαδικασία φασιστικοποίησης εντός και η συμμετοχή στους διακρατικούς ανταγωνισμούς εκτός, δεν ήταν δυνατό να περάσει απαρατήρητο. Όπως έχουμε δει και σε προηγούμενα τεύχη, αλλά όπως θα φανεί και στη συνέχεια, οι κινήσεις και οι επιλογές της ελληνικής αστικής τάξης είχαν επισημανθεί εγκαίρως (σε αρκετές περιπτώσεις, μάλιστα, πολλά χρόνια πριν την επίσημη εγκαθίδρυση του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου) και με τον πλέον σαφή τρόπο από διάφορες τάσεις του κομμουνιστικού κινήματος της εποχής. Συνήθως βέβαια, όσο ξεκάθαρες κι αν είναι τέτοιου είδους “απόψεις-προειδοποιήσεις” δεν μπορούν να φανούν αποτελεσματικές, αν δεν είναι συλλογικές· δεν μπορούν να ξεπεράσουν το όριο της “καλής ιδέας”, αν από πίσω τους δεν έχουν οργανωμένα και αποφασισμένα κομμάτια της εργατικής τάξης που επιδιώκουν να συγκροτήσουν μια στρατηγική. Δεν έχουμε εδώ καμία διάθεση να υποτιμήσουμε τις προσπάθειες όλων εκείνων που στα σκοτεινά χρόνια του Μεσοπολέμου κατέθεταν με παρηρησία τη γνώμη τους. Κάθε άλλο. Προσπαθούμε απλώς να πούμε ότι ακόμα και οι πιο σωστές και ταξικά προσανατολισμένες αναλύσεις δεν εί-

Σπουδές στο γαλανόμαυρο

φασίστες και παρακρατικοί στην κοιτίδα της δημοκρατίας

Οι αριστερές αδυναμίες αυξάνουν τις δεξιές δυνατότητες Στην τελική ευθεία για τη δικτατορία του Μεταξά

ναι από μόνες τους αρκετές για να θέσουν υπό αμφισβήτηση τις κυρίαρχες κάθε φορά καπιταλιστικές σχέσεις εξουσίας. Πολύ απλά γιατί με τις θέσεις (και κυρίως τις πιο πολεμικές μεταξύ αυτών) συμβαίνει ό,τι ακριβώς και με τα εργαλεία: πρέπει να ξέρει κανείς “τι να τα κάνει”, αλλιώς τα τρώει η σκόνη και η σκουριά.

1. Το δημοκρατικό χθες του φασιστικού σήμερα

Το 1930, ο πρώην βουλευτής του ΚΚΕ Σεραφείμ Μάξιμος, έγραψε ένα βιβλίο με τίτλο “Κοινοβούλιο ή Δικτατορία” επιχειρώντας να κάνει κάποιου είδους “ανασκόπηση” στα πολιτικά πράγματα της τελευταίας δεκαετίας. Στο εν λόγω βιβλίο διατυπώνει απόψεις για την ελληνική αστική τάξη και ασχολείται με το φασισμό που επεουλάνει, μην έχοντας την παραμικρή αμφιβολία πως “όλα πάνε δεξιά”. Κατά τη γνώμη του Μάξιμου λοιπόν, τα πλακώματα και τα μαχαιρώματα μεταξύ των διαφόρων κομματιών της αστικής τάξης, ή αλλιώς η πολιτική κρίση της περιόδου, είχαν πίσω τους μια ήττα (τη συντριβή του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία το '22, η οποία έβαλε τέλος στην επέκταση προς τα έξω) και μπροστά τους έναν απαιτητικό και διαρκή “βραχνά” (την απόλυτη και ολοκληρωτική κυριαρχία του ελληνικού καπιταλισμού, στο εξής προς τα μέσα). Γιατί αυτό που η επίσημη ιστοριογραφία θεωρεί “έκτακτο φαινόμενο” (ο φασισμός) γεννήθηκε μέσα από τις “κανονικές συνθήκες” (την αστική δημοκρατία) και ήταν το τελευταίο χαρτί που είχε στα χέρια της η τάξη των αφεντικών σε μια εποχή ανακατατάξεων· σε μια εποχή που η κοινοβουλευτική εκπροσώπηση ήδη από καιρό δεν έκανε καθόλου “καλά τη δουλειά της”. Κάτι, βέβαια, που αντικατοπτριζόταν με τον πλέον έκδηλο τρόπο στη συνεχή εναλλαγή των κομμάτων στην εξουσία και την εμπλοκή του Στρατού στη “διαχείριση της αστάθειας”. Είναι ενδεικτικό, για παράδειγμα, ότι το 1924 είχαν χωρέσει πέντε κυβερνήσεις μέσα σε έναν χρόνο. Συγκεκριμένα, η κυβέρνηση του Βενιζέλου ορκίστηκε τον Γενάρη του 1924 και παραιτήθηκε μετά από ένα μήνα. Ακολούθησαν οι κυβερνήσεις του Γεώργιου Καφαντάρη, του Αλέξανδρου Παπαναστασίου, του Θεμιστοκλή Σοφούλη και του Ανδρέα Μιχαλακόπουλου. Και δύο χρόνια αργότερα, τη σκυτάλη πήραν τα πραξικοπήματα: το πραξικόπημα του Πάγκαλου (Γενάρης του 1926), ανατράπηκε λίγους μήνες μετά από το πραξικόπημα του Κονδύλη (Αύγουστος του 1926).

Ο φασισμός, λοιπόν, δεν ήταν “μονοπάλιο” του Μουσολίνι. Η πολιτική τάξη της Ελλάδας διέθετε “σεβάζματα” στελέχη, όπως για παράδειγμα τον Κονδύλη, που αναγνώριζαν στην πράξη την “αξία” του ολοκληρωτισμού και καθόλου άδικο, νομίζουμε, ο Μάξιμος τα κατέτασσε στους φασίστες:

“Αποτελούν πάντοτε συμβολικά πρόσωπα ριζοσπαστικών μικροαστικών κινήσεων, επαγγελματιών κατά μία έννοια, αντεπαναστατικών κατά μία άλλη, **προδρόμους ή και εκπροσώπους του ελληνικού φασισμού**”.

Και το συμπέρασμα που προκύπτει ακολουθώντας κανείς μια τέτοια ερμηνευτική μέθοδο δεν είναι παρά το εξής: η άνοδος των φασιστικών καθεστώτων στις διάφορες χώρες (παρόλες τις επιμέρους διαφορές τους) απαντούσε σε μια πολύ υλική ανάγκη

Biographies:

Σεραφείμ Μάξιμος

Το 1924, σε νεαρή ηλικία (γεννήθηκε το 1899), εκλέχτηκε παμπσοφί μέλος της Κ.Ε του ΚΚΕ, ενώ δύο χρόνια αργότερα βγήκε και βουλευτής. Δεν άντεξε και πολύ, όμως, και στις 25 Σεπτεμβρίου του 1927 παραπήθηκε από μέλος του Π.Γ

του ΚΚΕ. Ο κομματικός μηχανισμός τον κατηγορήσε ότι από κοινού με άλλους “συνομώτες”, όπως ο Παντελής Πουλιόπουλος που είχε ήδη διαγραφεί, υπονόμειαν το κόμμα και δρούσαν διαλυτικά: “**Η καταπολέμηση και η εκμηδένιση της τάσης αυτής και η εκκαθάριση των γραμμών του Κόμματος απ’ τα διαλυτικά στοιχεία είναι όρος απαραίτητος της μολοσεβικοποίησης του ΚΚΕ μέσα στους συνεχείς του αγώνες**”²⁸. Στη συνέχεια, οι προαναφερόμενοι μαζί με άλλους συντρόφους τους δημιούργησαν την “Ενωμένη Αντιπολίτευση” και άρχισαν να εκδίδουν το περιοδικό *Σπάρτακος*. Τον επόμενο χρόνο, το 1928, ο Μάξιμος διαγράφηκε και επίσημα από την Κ.Ε του κόμματος. Το 1934, ήρθε σε σύγκρουση και με τους τροτσκιστές συντρόφους του της “Ενωμένης Αντιπολίτευσης”, κάτι που τον οδήγησε σταδιακά σε αδιέξοδο και στην απομάκρυνσή του από τις αριστερές αντιπολιτευτικές τάσεις της περιόδου. Ύστερα δούλεψε ως δημοσιογράφος στη Βραδυνή, στέλνοντας ανταποκρίσεις τόσο από περιοχές της Ελλάδας όσο και από το εξωτερικό. Το 1937 βρέθηκε στο Παρίσι, όπου έμεινε μέχρι το 1939 όταν και επέστρεψε στην Ελλάδα, συμμετέχοντας στην αντιφασιστική κίνηση των Ελλήνων του εξωτερικού. Στις 27 Δεκέμβρη του 1940 συνελήφθη από τις ελληνικές αρχές για να αφεθεί ελεύθερος λίγες ημέρες αργότερα και να ξανασηληφθεί λίγους μήνες μετά, αυτή τη φορά από τις ιταλικές δυνάμεις. Την περίοδο της Κατοχής συμμετείχε στην Αντίσταση και μετά τον Εμφύλιο εγκαταστάθηκε στη Βιέννη, όπου και πέθανε στις 18 Γενάρη του 1962.

των αφεντικών. Απαντούσε στην ανάγκη ξεπεράσματος της καπιταλιστικής κρίσης προς όφελός τους άρα και στην ανάγκη διατήρησης των ταξικών ισορροπιών (πά-λι προς όφελός τους, εννοείται).

“Μια είναι η γραμμή: Δεξιά όλο δεξιά. Και στην οικονομία - εθνική και δημόσια - και στην κοινωνική ζωή και στη πολιτική και στη παιδεία επικρατούν και ενισχύονται οι πιο συντηρητικές, οι πιο σκοτεινές εκμεταλλευτικές τάξεις.

Πνίγεται κάθε ελευθερία κριτικής, οι ζωντανές δυνάμεις της κοινωνίας παραλύουν και επικρατεί ο φασιστικοποιούμενος εθνικισμός στην πιο ωμή εσωτερική εκδήλωσή του. Ο φασισμός απλώνεται παντού ως πνεύμα και ως ενέργεια, διοικητική ή πολιτική, για να κυριαρχήσει ως κατάσταση.

Μέσα στις ειδικές αυτές συνθήκες ένα αστικό δημοκρατικό κοινοβούλιο είναι ολό-τελα περιττό, ενώ μια συγκέντρωση των εξουσιών απαραίτητη και αναγκαία.

Η τάση αυτή ανταποκρίνεται στους νέους όρους της κοινωνικής πάλης, αποτελεί μια **προσπάθεια πολιτικής λύσεως της οικονομικής κρίσεως**, που αρχίζει από την γεωργική οικονομία για να επεκταθεί στη βιομηχανία και στο εμπόριο”³.

Σαν να λέμε, ο φασισμός δεν αποτελεί μια ακατανόητη συνθήκη, μια παρέκκλιση από τον “σωστό δρόμο της δημοκρατίας” ή το απόλυτο κακό που πρέπει κανείς να το ξορκίζει με ευκολία. Χωρίς απλουστεύσεις ή συναισθηματικές μεγαλοστομίες διάφοροι κομμουνιστές της εποχής (βλ. στο πλάι σχετικά με την μπρο-σούρα “Φασισμός, πόλεμος και ενιαίο αντιφασιστικό μέτωπο”) τοποθέτησαν το ζήτη-μα στις πραγματικές του διαστάσεις: ο φασισμός του Μεσοπολέμου ήταν η πολι-τική διαχείριση της οικονομικής κρίσης που είχε στριμώξει τα αφεντικά ήταν η στρατιωτικού τύπου οργάνωση της εργασίας που έφτασε μέχρι την τελική αναμέ-τρηση και την εξολόθρευση μεγάλων τμημάτων της εργατικής τάξης σε παγκό-σμιο επίπεδο.

2. “Χαμένοι από χέρι”

Ωστόσο, η εκφρασμένη ανησυχία και οι “προειδοποιήσεις” των κομμουνιστών που είχαν πεταχτεί έξω από τον κομματικό μηχανισμό για την επερχόμενη καπι-ταλιστική επίθεση τόσο στο εσωτερικό (με την επιβολή της δικτατορίας) όσο και στο εξωτερικό (με την εμπλοκή στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο), ήταν περιθωριακές. Η επίσημη γραμμή του ΚΚΕ ήταν εκ διαμέτρου αντίθετη⁴ και ήταν ακριβώς αυτή που τελικά κυριάρχησε. Πιο συγκεκριμένα, η επιλογή του ΚΚΕ να συμπορευθεί με τα αστικά κόμματα (που μέχρι πρότινος αποκαλούσε “ταξικούς εχθρούς” του) δόθηκε για να αντιταχθούν όλοι μαζί στον προελαύνοντα φασισμό και “να σώσουν τη χώρα”, έθαψε στην κυριολεξία κάθε ανταγωνιστική οπτική. Οι μειοψηφίες και οι διαφωνούντες που ασκούσαν κριτική από τα αριστερά δεν είχαν τη δυνατότη-τα “να περάσουν στην πράξη” ή αλλιώς **να διεκδικήσουν συλλογικά την αυτο-νομία τους** από το κόμμα, οργανώνοντας τις δικές τους δομές. Έχοντας, λοιπόν, από τη μια να αντιμετωπίσουν την ωμή καταστολή, τα οικονομικά προβλήματα και την ανεργία και από την άλλη την πολιτική απομόνωση (αν όχι εξόντωση), το μό-νο που τους απέμενε ήταν να συνεχίσουν, στο βαθμό που τους το επέτρεπαν οι δυνάμεις τους, να ενοχλούν παλεύοντας έτσι για την ατομική τους αξιοπρέπεια. Ο Παντελής Πουλιόπουλος, τον οποίο το Π.Γ του ΚΚΕ είχε χαρακτηρίσει “οικτρό εξωμότη”⁵, αποτελεί κατά τη γνώμη μας χαρακτηριστικό παράδειγμα πολιτικής α-ξιοπρέπειας:

Το ιστορικό κόμμα του ελληνικού προλεταριάτου αγκαλιασμένο με το κόμμα της φι-λελεύθερης Κεφαλαιοκρατίας, με τις милитарιστικές τις κλίκες, με όλους τους πολι-τικούς αγύρτες του “αριστερισμού”, με τον πρωτεργάτη της Πλαστηρικής Δικτατο-ρίας του 1922 και το Δολοφόνο των εργατών του Πασαλιμανιού⁶ - για το σκοπό της “υπεράσπισης της Δημοκρατίας”! Όλα τα μοτίβα της πολιτικής ζύμωσης του ΚΚΕ άλλαξαν μονομιάς. **Δεν υπάρχει πια πρόγραμμα της εργατικής τάξης, που πάει να κερδίσει τους ταξικούς συμμάχους της. Τώρα έχουμε το “πρό-γραμμα του λαού”**. Με βαθειά αηδία παρακολουθούμε κάθε μέρα το πρώην κομ-μουνιστικό όργανο να εξυμνεί, όπως κάνουν τα κοινότερα εθνικιστικά φύλλα, τον “ευγενή ελληνικό λαό”, “το δημοκρατικό μέλλον της χώρας” που θα το διακινδύ-νευε η “αντεθνική” δράση της βασιλείας με την “αντεθνική” της ιστορία. Και ατε-λείωτη σειρά από γνωστούς πολιτικούς της αστικής Αντίδρασης, από καλοπροαίρε-τους και εμβρόντητους μικροαστούς με χάος πολιτικής σύγχυσης στο μυαλό τους, από ανθρώπους που αποκοιμήθηκαν το 1910 για να ξυπνήσουν ξαφνικά το 1935, από γνωστούς αποστάτες του εργατικού κινήματος και από πασίγνωστους πολιτικί-ντες και εχθρούς της εργατικής τάξης, αναλάβανε με όλη την άνεσή τους από τις στήλες του οργάνου αυτού να διδάξουν στα 1935, ύστερα από 16 χρόνια οργανω-μένο επαναστατικό εργατικό κίνημα, πόσον απαραίτητη είναι σήμερα η “συμμαχία συνειδήσεων” του καπιταλιστικού συγκροτήματος του “Ελεύθερου Βήματος” με του προλεταριάτου κάτω από τη διεύθυνση προσώπων “γενικού κύρους”, για να σωθεί η εργατική τάξη από τον κίνδυνο του “φασισμού”. Ο “Ριζοσπάστης” έγινε όργανο της καθημερινής σύγχυσης των εργατών⁷.

Το τίμημα για την απουσία προγράμματος “της εργατικής τάξης, που πάει να κερ-δίσει τους ταξικούς συμμάχους της” θα είναι, φυσικά, μεγάλο μιας και το ελληνικό κράτος δεν είχε καμία διάθεση να χαριστεί σε κανέναν. Με το βενιζελικό πραξι-κόπημα του Μάρτη του 1935 και το κλίμα τρομοκρατίας που ακολούθησε, η ελ-ληνική αστική τάξη έμπαινε στην τελική ευθεία για την επιβολή της δικτατορίας και την επίλυση των διαφορών της με “συνοπτικές διαδικασίες”. Αλλά αυτές είναι “ιστορίες” με τις οποίες θα ασχοληθούμε στο επόμενο τεύχος.

Παντελής Πουλιόπουλος

Το 1920 και σε ηλικία 20 χρονών στάλθηκε στη Μικρά Ασία για να υπηρετήσει τη θητεία του. Εκεί εντάχθηκε σε πυρήνα του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδος (ΣΕΚΕ) και ανέπτυξε αντιπολεμική δράση. Συνελήφθη από τη στρατονομία και ήρθε αντιμέτωπος με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας. Το μέτωπο, όμως, κατέρρευσε κι έτσι γλίτωσε το εκτελεστικό απόσπασμα. Επιστρέφοντας στην Αθήνα εντάχθηκε στο κίνημα των Παλαιών Πολεμιστών και το 1924 έγινε πρόεδρος της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Παλαιών Πολεμιστών. Την ίδια χρονιά, το ΣΕΚΕ μετονομάστηκε σε ΚΚΕ και ο Πουλιόπουλος έγινε ο πρώτος Γενικός Γραμματέας του κόμματος. Τον Σεπτέμβριο του 1926 παραπήθηκε από τη θέση του και το 1927 διαγράφηκε οριστικά. Το 1934 ήταν ένας από τους ιδρυτές της Οργάνωσης Κομμουνιστών Διεθνιστών Ελλάδας (ΟΚΔΕ) και με την επιβολή της δικτατορίας του Μεταξά πέρασε στην παρανομία. Το 1938 συνελήφθη και εξορίστηκε μαζί με άλλους κομμουνιστές στην Ακροναυλία. Στην Κατοχή, αφού πέρασε από τις φυλακές Αβέρωφ και το στρατόπεδο συγκέντρωσης στη Λάρισα, εκτελέστηκε στις 6 Ιούνη του 1943 μαζί με 105 ακόμη κομμουνιστές στο Νεζερό της Λάρισας ως αντίποινα για την ανατίναξη από τον ΕΛΑΣ της σιδηροδρομικής γέφυρας του Κούρνοβου.

Πόλεμος και φασιστική δικτατορία

Όπως έχουμε δει και παλιότερα βέβαια, υπήρχαν ακόμα και στο εσωτερικό του ΚΚΕ κάποιοι που καταλάβαιναν πολύ καλά προς τα πού πήγαιναν τα πράγμα-τα. Στην μπροσούρα “Φασισμός, πόλε-μος και ενιαίο αντιφασιστικό μέτωπο” που δημοσιεύτηκε στον Ριζοσπάστη, στις 7 και τις 11 Νοεμβρη του 1934, μπορεί να δει κανείς και μια αρκετά εύ-στοχη προσέγγιση για την επερχόμενη “ανοιχτή φασιστική δικτατορία”. Όποιος ενδιαφέρεται, μπορεί να την βρει ολόκληρη στη διεύθυνση www.antifascscripta.net > βιβλιοθήκη > Γαλανόμαυρο. Τώρα και σε pdf!

Σημειώσεις

1. Σεραφείμ Μάξιμος, “Κοινοβούλιο ή δικτατορία;”, Εκδόσεις Στοχαστής 1975, σελ. 101.
2. “Κοινοβούλιο ή δικτατορία;”, ό.π, σελ 130.
3. “Κοινοβούλιο ή δικτατορία;”, ό.π, σελ 150.
4. Βλ., προηγούμενη σχετική αναφορά στη στήλη “Σπου-δές στο Γαλανόμαυρο” στο τεύχος 18.
5. Ριζοσπάστης, 13-01-1928.
6. Αναφέρεται στον Στυλιανό Γονατά και στη γενική απερ-γία του Αυγούστου του 1923 που καταστάθηκε βία. Ο απολογισμός των συγκρούσεων στο Πασαλιμάνι ήταν 11 δολοφονημένοι εργάτες.
7. Παντελής Πουλιόπουλος, “Άρθρα, θέσεις και πολεμικές”, Εκδόσεις Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη, 1976, σελ. 23.
8. Ριζοσπάστης, 5-12-1927.